

Миронова Т. Ю.,

Дніпропетровська державна фінансова академія, м. Дніпропетровськ

НЕЗВИЧАЙНІ МОВНІ ЯВИЩА В ТЕКСТІ ОСОБИ, ЯКА ПРОГОЛОСИЛА «СМЕРТЬ АВТОРА» (ІЗ ДОСВІДУ КОМУНІКАТИВНО-КОГНІТИВНОГО АНАЛІЗУ АВТОРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ОРИГІНАЛЬНОГО ТВОРУ М. ФУКО «VIVRE AVEC LA PHILOSOPHIE»)

Заради подальшого дослідження за авторськими смисловими параметрами (погляд, голос, тон, динаміка тощо) зібрані відомості про лексико-граматичні якості одного із франкомовних текстів. Потреба знати авторські якості представленого документу викликана сенсаційним твердженням особи, що його створила, про «смерть автора». Дивна мовна картина твору, навіть в підготовчому розгляді, викликає сумніви в якійсь авторстві.

Ключові слова: авторський смисл, голос, погляд, тон, динаміка; накопичення негативних форм, мовна надмірність через повтори.

В цілях послуючого аналізу по авторським смисловим параметрам (взгляд, голос, тон, и т.д.) собраны сведения о лингвистических качествах одного из франкоязычных текстов. Потребность понять авторские качества этого документа вызвана сенсационным утверждением его творца о «смерти автора». Необычная языковая картина, даже в предварительном рассмотрении, вызывает сомнения относительно качества авторства.

Ключевые слова: авторский взгляд, голос, тон и т.д., накопление негативных форм, языковые излишества в повторениях.

Before the analysis of a text through the author's dimensions, like point of view, voice etc., its language forms have been collected and considered with regard the complete content. The need for such probing is connected with the notorious statement of its creator about «the death of the author». The ostentatiously odd (even in the preliminary study) linguistic choices of this writer suggest his deviated understanding of his own writing practices and the mission of being the author.

Key words: author's point of view, voice, tone, dynamism/pace etc. condensed negative forms, exaggerated redundancy, mere reiterations.

Постановка проблеми. Поряд із тим, що ми накопичували досвід вивчення англomовних авторських текстів за їх когнітивно-семантичними вимірами, як-то: авторський голос, погляд, тон, динаміка тощо [12 та інші], ми, звісно, узагальнювали доступний обсяг вітчизняних наукових публікацій, які в різній мірі торкаються авторства тексту, тоді, коли воно постає як філологічна, комунікативна, чи когнітивна подія. В низці наших статей проходить думка про те, що авторство тексту є духовне і матеріальне явище, яке відмічено національно-культурною традицією. Такі особливості ми незмінно враховуємо в нашій роботі із текстами, написаними англійською мовою. Оскільки наше дослідження, широко спираючись на англomовні наукові досягнення [12 та інші], виконується на вітчизняних теренах, і, натурально, не може бути в концептуально відділеному просторі, ми ретельно показуємо місце наших напрацювань на тлі всіх успіхів із боку наших співвітчизників-науковців.

На вітчизняних філологічних засадах вже декілька разів спливали згадки про ставлення до авторства тексту, яке загрозово тяжіє не стільки над нашими науковими зусиллями, скільки над вічною гуманістичною цінністю поставати творцем думок в письмовому документі і звертатися до спільноти із людяно притягальним змістом. Зважаючи на те, що джерело таких поглядів є франкомовна особа, яка проголосила свої погляди в публікаціях рідною мовою, нам не залишається нічого іншого, як трохи спинитися із аналізом англomовних текстів і прямо поглянути та того, хто нищівно і огульно підняв руку над автором тексту взагалі, незважаючи ні на культуру, ні та мову. Ми вимушені зробити аналітичний екскурс в те, що створило французькою мовою згадане нами руйнівне перо, oprіч тої зручності, що могли би не звертати уваги на випадки на творця тексту, що відбувалися в недавньому, але все ж таки минулому, виправдовуючи таке ставлення тим, що наша зосереджена цікавість спрямована власне на англomовні документи.

Мова йде про французького філософа та психолога М.Фуко/Michel Foucault. Саме М.Фуко належить на весь світ сумнозвісне «вбивство автора текстів», яке проголошувалось неодноразово, як усно, так і письмом, зокрема в роботі «*Les Mots et les Choses / Слова та речі*», яка констатувала «смерть людини», інакше, що «людина померла» в текстах, чи ще на інший манер, що письмова творчість «виключає присутність людини». Людську особу М.Фуко, як спадкоємець подібних поглядів Ніцше, не вважає приналежністю текстів, а відсилає до сфери філософії (ця інформація в оригіналі виглядає наступним чином: «*le livre qui constante «la mort de l'homme»; «exclut la présence de l'homme – dont Foucault, après Nietzsche, fera la tâche du philosophe»* [6, с. 36]).

Визнання «смерть автора/людини в текстах» звучить непростим ницим вироком на тлі людської цивілізації, світової культури та гуманістичних цінностей, які спираються головним чином на властивість письмових текстів із різних історичних часів віддзеркалювати особистості реальних носіїв цивілізації, символів культури та проповідників гуманістичних цінностей.

Отже, тепер у нас твір «*Vivre avec la philosophie*» (1983) М.Фуко підлягає випробуванню [8]. Відкрито обговорюємо одне дослідницьке ускладнення: Цей текст, викладений в оригіналі лише французькою, а ми його робимо об'єктом аналізу щодо смислових положень, вже перевірених в аналізі англomовних робіт. Маємо ще раз наголосити, що вибраний прояв французького текстотворення із боку скандального теоретика розглядається нами вимушено, оскільки його творець претендував на узагальнення незалежно від мов, і так

само універсально вони іноді цитуються в наукових джерелах. Гіпотезою можуть стати наступні міркування: як тільки визнане цивілізацією текстове явище віддзеркалювання особистості автора в його творі буде із очевидністю визначено у названого французького автора, і така особистість у зіставленні із текстовими якостями постане дійсним творцем письмового документу гуманістичної цінності, то ми будемо надалі вважати на думки М.Фуко про авторство тексту. Якщо текст М.Фуко не переконає нас в його визначних якостях, то ми відкидаємо претензії цього філософа і психолога на знищення особистісної семантики в текстовій матерії як ті руйнівні погляди, що не збігаються із природою людського спілкування, опосередкованого письмовими документами.

Динаміка людських потреб [9 та інші] та авторські параметри текстів [12 та інші] стануть нашим аналітичним інструментарієм проникнення в смисл вибраного документу. Як ми обґрунтовували прикладання теоретичних положень та методик практичного опрацювання тексту, які практикувалися на англійських роботах, до твору, що викладає французькою, адже ми самі виступаємо за врахування національно-культурних засад створення текстів?

Ми знайшли деякі підстави: із твором «*Vivre avec la philosophie*» [8, с. 60-61], який нами проаналізовано, М.Фуко/Michel Foucault виступав перед американськими студентами в Каліфорнійському університеті в Беркелі / Berkeley, тим самим він особисто спрямував свій зміст назустріч англомовним дискурсивним очікуванням [5; 6; 7].

Актуальність. Приступаємо до цього нового етапу пошуків авторських якостей тексту із відчуттям актуальності справи, оскільки, oprіч того, що окремі посилання на занепад авторських робіт зустрічається в наукових публікаціях, самого пильного спостереження за оригінальними текстами родоначальника таких думок ми не знайшли. Здається не можна приймати на віру подібні скандальні заяви про інших творців текстів, не вивчивши, який випадок авторства представляє собою письмо самого М.Фуко.

Цілі публікації. Щодо поглядів, які ставлять під сумнів головні якості авторських текстів, ми приймаємо протилежну позицію, ту, яка співпадає із перевіреними цінностями статусу бути автором тексту. Такі цінності сповідував і стверджував в своєму житті автор М.Т.Цицерон [2 та інші]. Вони також знаходять гармонічне втілення у інших творців, незмінно співпадаючи із такими якостями творів, які виносять документи в ранг загальнолюдського гуманістичного надбання. Звідси маємо ретельно розібратися в характері вибраного для аналізу франкомовного тексту і визнати, чи він є тимчасовим сенсаційним, чи вічним і гуманістичним пам'ятником серед письмових документів. Для цього, спочатку, /а/ ми прочитаємо в оригіналі французькою, як саме, за властивостями тексту, писав сам *М.Фуко, яким автором він був*, надалі, визначимо, із /б/ яких авторських чи псевдо-авторських *позицій* він начебто висловлювався про якості індивідуальних текстів і, врешті, визначимо, спираючись на власний текст М.Фуко, та свідчення сучасників, із /в/ яким *особистісним багажем* цей французький ерудит наблизився до заперечення індивідуальної смислової присутності людини, що створює текст, в семантиці самого письмового документу.

Задачі даної статті. Такий ретельний аналіз змісту має спиратися на знання про мовні форми вибраного документу, що припадає на перший підготовчий етап в змальованій дослідницькій перспективі. Маємо попередити, що у випадку із М.Фуко, повного аналізу його комунікативної перспективи ми робити не передбачаємо, оскільки це заведе в лінгвістичні та семантичні особливості французької мови, а такі горизонти дуже далеко виходять за межі наших наукових інтересів: як тільки авторський змістовий крок стає очевидним, ми відповідне мовне явище коментувати припиняємо.

Виклад основного матеріалу. Вперше визначення «смерть автора» було здійснено в усному виступі на конференції, («<...> dans une intervention de 1969, devenue outre-Atlantique, dans le texte canonique sur la «mort de l'auteur» – Michel Foucault : «Ou'est-ce qu'un auteur?»» [5, с. 62]). З тих пір особисто промовлені слова лунають більшим лінгвістично-комунікативним потрясінням, ніж синонімічний ефект від його письмового вислову, який звучить, як-то: «*факт смерті людини в текстах*» (перекладено близько до оригіналу та із урахуванням контексту – Т.М.; див. також – «<...> ces (de Foucault) diagnostics – la présence du langue dans la pensée contemporaine en exclut la présence de l'homme» [6, с. 35-38]).

Вилучення авторської духовності як смислового ядра, яке огортається гуманістичними якостями письмового документу, значить зруйнувати загальнолюдську цінність твору та заперечити духовний обмін через тексти як форму спілкування. Те, що скоїв М.Фуко є прямою протилежністю думки, яку залишив нам М.Т.Цицерон, який писав: «*Адже після смерті людей їх думки не гинуть, можливо їм тільки не вистачає сйва, яке випромінював їх автор*» [2, с. 63].

Для нашого дослідження нам достатньо, принаймні, однієї *закінченої роботи*, написаної *рідною мовою*. Вважаємо, що не має значення, якій темі присвячений вибраний текст, оскільки авторську руку та діапазон авторських сил видно в кожному документі. Таким чином, знайдений нами оригінальний текст автора в фокусі нашої уваги зосереджений на ставленні до філософії; робота датована 1983 роком, що є часом за рік до смерті М.Фуко. Оскільки наша цікавість не-філософського плану, то ми не передбачаємо полемізувати із М.Фуко, якою інформацією він часом користувався для свого змісту, але ми незмінно попереджаємо (див. *іншу публікацію «Про що свідчать образи в тексті особи, яка проголосила «смерть автора» – Т.М.*) про деякі фактичні і змістові проблеми, пов'язані із вибраним текстом, щоб такі моменти на виглядали нашими неточностями.

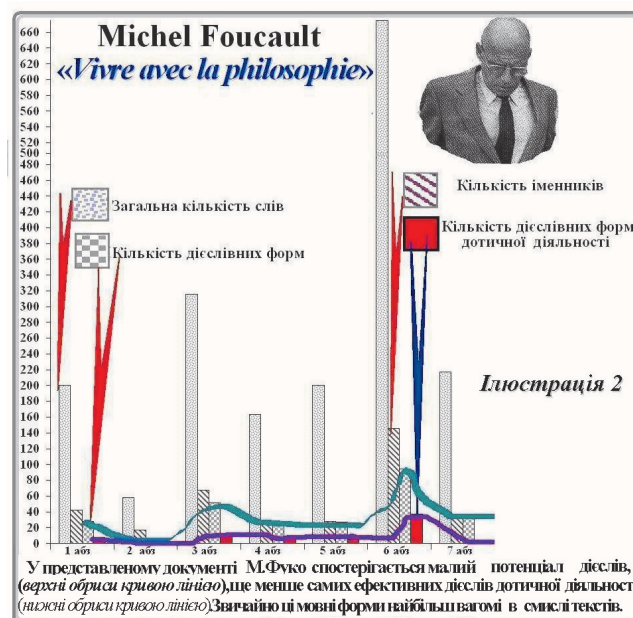
Отже, тепер ми розглядаємо суто *комунікативні кроки творця* названого документу: як він себе уявляє, як він відчуває присутність читача [1 та інші], наскільки конкретним/абстрактним, об'єктивним/суб'єктивним тощо він бажає бути в тексті, якими шляхами він проводить читача саме до того ефекту, заради якого він взявся писати даний текст.

Перше, що стає помітним стосовно тексту «Vivre avec la philosophie» (1983) М.Фуко/Michel Foucault це неможливість прослідкувати натуральну обумовленість існування цього документу. Така обумовленість в якісно написаних текстах натурально і логічно локалізує зміст документу серед певних природно взаємопов'язаних ділянок в ієрархії людських потреб А.Маслоу. Досвід попереднього аналізу декількох англійських текстів запевняє, що чим в більшій мірі зміст тексту вкладається в таку динаміку людських душевних станів, які спричиняють авторську роботу, тим яскравіше такий твір виглядає повноцінною комунікативною подією. Проте динаміка людських потреб А. Маслоу не працює в тексті М.Фуко: її не живить ніякий смисл від цього творця.

Друге враження підчас першого знайомства із роботою французького автора нашої цікавості полягає в відчутті дисгармонії авторських параметрів (див. їх перелік раніше).

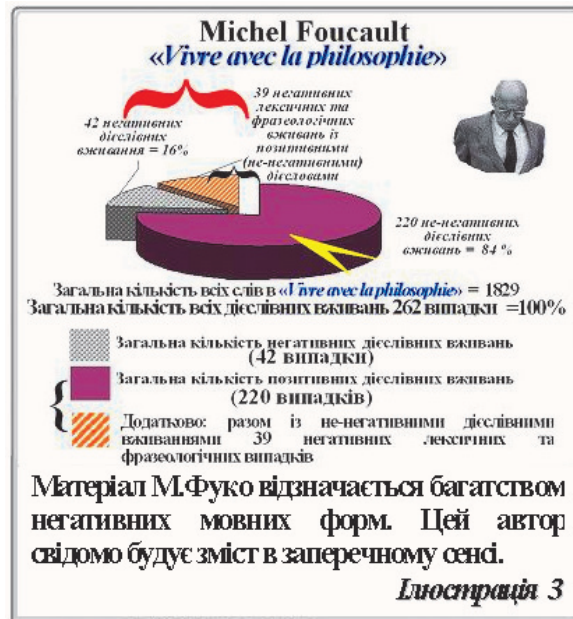
Щоб робити матеріально підтвержені самим текстом узагальнення, нам необхідно мати дотичні відомості про текстову тканину твору М.Фуко. Цей матеріал випробовувався в декількох вимірах. Перш за все визначено, як виглядає текст М.Фуко щодо семантичних можливостей іменників та дієслів, які, звісно із французької мови, але тут вони постають в якостях, які значно співпадають властивостями цих форм в англійській мові. Відомо, що ці лінгвістичні категорії, кожна дещо на свій манер, потужно впливають на загальне враження від змісту тексту.

Сама собою загальна кількість слів в вибраному матеріалі М.Фуко, а їх 1829 в семи абзацах, ні про що не свідчить. Проте, коли така загальна кількість порівнюється із числом іменників та дієслів в своєму складі (див. **Ілюстрацію 2**), то видно, що автор в центрі нашої уваги не потребував великої кількості семантично вагомих лінгвістичних форм. Навіть цього вже достатньо для припущення, що прямого і активного інформування тут не відбувається: цей текст не вміщує змісту, про що Фуко знає, а читач необізнаний, і той, хто пише передає інформаційний набуток тому, хто в цьому зацікавлений. Навпаки, дуже схоже, що в даному письмовому матеріалі «з'ясовуються відносини»: щось творцю тексту потрібно від його партнера в комунікації, в особі читача.

Придивляємося щільніше і переконуємося в дивній картині. Перше, що ми розпізнаємо, це:

/А/ – тексті французького філософа та психолога простежується *небувала кількість повторювань* (див. *Ілюстрацію 1*) тих самих лексичних одиниць, особливо в межах найбільш семантично значущих слів. Таке твердження треба розуміти вірно стосовно того, що характерно часті для французької мови артиклі, прийменники, займенники тощо зовсім не вважалися повторами; ми навіть не підраховували прикметники та прислівники, із ними результати повторних появ слів в тексті були би неймовірно високі;

/Б/ Матеріал М.Фуко *небувало густо рясніє негативними формами*. Цей автор просто насильницькі «ви-возить» свій зміст на заперечному сенсі. Зазвичай, серед філологів здавна відомі два правила: по-перше, якщо щось можна сказати без заперечення через стверджувальну форму, навіть в усних розмовах через запитальну, то такий вибір значно кращий для гладкості викладу та приємності сприйняття, ніж негативна мова. По-друге, зважаючи на специфіку французької мови, де заперечення потребує якнайменше двох додаткових слів (*ne... pas*), закон мовної економії на стороні стверджувальних форм, які завжди більш компактні і інформативні.

Виходить, що до першої дивної якості тексту М. Фуко, надмірності через прямі повтори, додається ще друга надмірність через багаточислені заперечні дієслівні форми. І це ще не все. Заперечення, як відомо, буває не тільки через дієслівні форми, і в цьому французький автор теж відзначився – із стверджувальними дієслівними формами у нього такі ж високі додаткові відсотки негативних за змістом слів, представлених іменниками із негативним префіксом, негативними займенниками, прикметниками тощо. До цього можна додати також такі слова, які завжди несуть семантично негативний заряд. Наприклад, негативний сенс може бути представленим змішаними лінгвістичними формами і накопичуватися для загального змісту подібною протяжною низкою: *a échoué – indignement – impossible – au grand jamais – mode différent – dangers – aucun – rejet – contraire – inutile* т.і. Разом весь негатив у М.Фуко складає (див. **Ілюстрацію 3**: $42+39 = 81$) 81 випадок відносно 220 семантично позитивних смислів на 1829 слів.

Перший наш відгук на подібні знахідки полягав в тому, що ми поринули перевіряти, може це ми, не розуміємося в філософських текстах, і вони взагалі «поза законом» якісного викладу, потребуючи згущених заперечень. Для відкидання сумніву про потребу певних філософських змістів в негативній мові, ми звернулися до додаткових двох текстів англійською і уривку французькою мовою. Нам допомагали з'ясувати міру негативного сенсу в філософських роздумах документи таких творців: 1. Американського психолога А.Маслоу [9, с. 290-292]; 2. Англійського філософа та письменника Ф.Бекона [3, с. 256-260]; 3. Французького письменника та філософа Ж.-П. Сартра за його уривком французькою мовою із «*Écrit*» (II частини) «*Les Mots*» [11, с. 119-124].

Результат знайомства (див. **Ілюстрацію 4**) із переліченими текстами підтвердив нашу думку, що М.Фуко із запереченнями перебільшував: у всіх трьох контрольних осіб кількість семантично негативних вживань була приблизно однакова і становила у А. Маслоу: на 2745 слів – 22 використання негативних мовних форм; у Ф.Бекона: на 2800 слів – 23 негативних вживань; у Ж.-П. Сартра: на 3444 слова – 25 негативних випадків. Запропонований малюнок (див. **Ілюстрацію 4**) узагальнює порівняння та наочно показує, що у М.Фуко на 1929 слів 81 випадок негативного смислу є **використанням негативних мовних форм незрівнянно частим**.

Таким чином, вже на даному етапі дослідження текстової тканини М.Фуко нагальними питаннями постають такі: по-перше, навіщо цьому французькому творцю тексту стали потрібні 306 слів повторів лише серед найбільш семантично вагомих лінгвістичних форм, якими постають дієслова та іменники? По-друге, із якою метою М.Фуко накопичував негативний сенс в 81 випадках? Питання чекають на відповіді. Проте, згідно із поставленими в нашій роботі задачами, ми вже зібрали певний досвід аналізу вибраного тексту і можемо висловити, як здається, обґрунтовані припущення про якості текстової тканини в фокусі нашої уваги.

Висновки та перспективи. Не схоже, що в вибраній роботі автор М.Фуко переслідує гуманістичні цілі, стверджуючи вічні цінності письмовим словом. Він зустрічає читача інформативною порожниною та хвилею негативу. Звісно, ми, цілковито присвячуючи себе англомовним авторським роботам, не виконували поглибленого мовного проникнення в французький документ: як тільки текстове явище починало проявлятися, ми залишали таке спостереження без подальшої специфіки французької мови. Проте, є думка, що авторська позиція творця тексту нашого аналізу вже достатньо похитнулася з причини наших висловлених до цього спостережень про розлад серед авторських параметрів цього документу.

Ми ще раз переконалися за багатьма прикметами, що авторські смислові канали, в якісних текстах, працюють узгодженим плином. Проте, навпаки, коли в певному документі виникає дисгармонія в одному, чи декількох із авторських параметрів, то впливу зазнає решта таких вимірів та загальна якість тексту. Такі розладнання у М.Фуко більш наочно виявить наступний етап вивчення вибраного тексту, що має бути послідовним розглядом його авторських смислових каналів. Наші майбутні здобутки ми передбачаємо описати в окремій публікації. Там, одночасно, відкриються особистісні якості, із якими М. Фуко руйнував ставлення людей до гуманістичних смислів загалом в усіх творах, для всіх мов і в усіх культурах.

Література:

1. Колшанский Г. В. Коммуникативная функция и структура языка / Г. В. Колшанский. – Москва : Наука, 1984. – 175 с.
2. Цицерон М. Т. «Про природу богів» / Марк Туллій Цицерон // *Философские трактаты*. – М. : Наука, 1985. – 382 с. – с. 63. – С. 60-190.
3. Bacon Francis. From Novum Organum / Francis Bacon // *Human Values* by Joseph A. Zaitchik and Roger E. Wiehe. – New York : Brown and Benchmark, 1993. – 525 p. – PP. 256-260.
4. Busnel François. Sartre, vingt ans après / Francois Busnel // *Le magazine littéraire* № 384, octobre, 2000. – Paris. – PP. 38-40. – 98 p.
5. Cusset François. L'Oracle Californien / François Cusset // *Le magazine littéraire* № 435, octobre, 2004. – Paris. – PP. 62-63. – 98 p.
6. Ewald François. Un Philosophe de Terrain / François Ewald // *Le magazine littéraire* № 435, octobre, 2004. – Paris. – PP.35-38. – 98 p.
7. Foucault Michel. Encyclopædia Britannica / Michel Foucault // *Encyclopaedia Britannica Ultimate Reference Suite*. Chicago: Encyclopædia Britannica, 2010.
8. Foucault Michel. Vivre avec la philosophie / Michel Foucault // *Le magazine littéraire* № 435, octobre, 2004. – Paris. – PP. 60-61. – 98 p.
9. Maslow A. Peak Experiences in Education and Art. // *Human Values* by Joseph A. Zaitchik and Roger E. Wiehe / Abraham Maslow. – New York: Brown and Benchmark, 1993. – 525 p.
10. Norton S. and Waldman N. Canadian Content / S. Norton and N. Waldman. – Canada : Hoft, 1988. – 371 p.
11. Sartre J.-P. Les Mots / Jean-Paul Sartre. – Paris : Folio. – 213 p.
12. Trimmer J.F. and McCrimmon J. M. Writing with a Purpose / J.F. Trimmer and J. M. McCrimmon. – Boston : Houghton Miffling Company, 1988. – 524 p.